

Färdplan Nära vård 2030 i Västerbotten

Innehållsförteckning

Färdplan Nära vård 2030 i Västerbotten	1
Framtagande, ikraftträdande och uppföljning	1
Inledning	1
Nära vård – vad är det?	2
Från fokus på organisation till fokus på person och relation	2
Från isolerade vård- och omsorgsinsatser till samordning utifrån personens fokus	3
Från reaktiv till proaktiv och hälsofrämjande	3
Från invånare och patienter som passiva mottagare till aktiva medskapare	3
Varför behövs en omställning?	3
Framtidsbild Nära vård 2030	5
Hur ska vi ställa om till en Nära vård?	6
Personcentrerat förhållningssätt	6
Hälsa	6
Primärvården är navet	6
Forskning och utveckling	7
Strategier	7
Med hälsan i fokus	7
Ledarskap som gör det möjligt	7
Tillsammans för invånaren	7
En attraktiv arbetsplats	8
Behoven i centrum för utvecklingen	8
Digitalisering som ett verktyg	8
Prioriteringar som stödjer Nära vård	8
Kommunikation – nyckeln till en lyckad förändringsresa	8
Västerbotten är en bra plats att bo, leva och verka i	9

Färdplan Nära vård 2030 i Västerbotten

Den här färdplanen visar hur en omställning till Nära vård i Västerbotten kan se ut och beskriver den förändring som behöver ske i hur vi tänker och arbetar. Region Västerbotten och länets kommuner har tillsammans utarbetat färdplanen som är ett övergripande strategidokument för beslutsfattare, ledning och styrning. Tanken är att färdplanen ska vara ett styrdokument som bidrar till att skapa förutsättningar för god hälsa för människor i Västerbotten, såväl barn och unga som vuxna och äldre. Den behöver bli en del av respektive huvudmans ordinarie process för planering, genomförande och uppföljning. Färdplanen måste kompletteras med konkreta handlingsplaner både för det arbete som sker i samverkan och för internt arbete inom regionen och kommunerna.

Framtagande, ikraftträdande och uppföljning

Färdplanen har tagits fram på uppdrag av systemledningen för Nära vård i Västerbotten. Huvudskribenter är Britta Edström och Katarina Lindahl, regionala samverkanskoordinatorer. Systemledningen består av Länsamverkansgruppen på tjänstepersonsnivå samt Samråd vård och omsorg som består av förtroendevalda. I båda grupperingarna är samtliga länets kommuner och Region Västerbotten representerade. Färdplanen har 20230324 antagits av systemledningen, därefter fastställts i respektive huvudmans beslutande organ. Den träder i kraft 20230901 och följs upp årligen av systemledningen.

Inledning

Alla människor har olika behov, förutsättningar, viljor och förmågor, vilket är en kraft att räkna med och ta vara på. För att vi som arbetar med välfärdstjänster ska kunna ta vara på kraften måste vi förstå vad som är viktigt för dem vi finns till för och börja använda de resurser och förmågor som varje individ har. Ett bra sätt att börja är att ställa frågor och lyssna. Berättelsen kommer att bli olika beroende på vem som berättar, men varje berättelse är lika viktig på vägen mot en nära vård. Många bra och innovativa arbeten görs inom områden som rör hälsa, vård, omsorg och stöd i Västerbotten. Och varje dag möter människor andra människor med engagemang, kunskap och en genuin vilja att göra gott. Men det som rör delaktighet, kontinuitet och tillgänglighet är inte vår bästa gren. Genom att ta vara på varje individs unika förmågor och arbeta hälsofrämjande och personcentrerat kan vi på ett bättre sätt öka hälsan i befolkningen, samtidigt som våra resurser används på ett effektivare sätt. Röster från Västerbotten om vad som är viktigt:

”När man kommer till någon som tar tag i problemet man söker för. Inte säger att det är någon annan som ska ta tag i det...”

”Att jag behandlas som en individ och inte efter generella riktlinjer. Att få informativ och individuellt anpassad vård och omsorg som jag själv får vara delaktig i.”

Ur: Värde för vem?¹

¹ Rapport framtagen av Experio Lab för SKR, där Region Västerbotten bidragit. 2021.
<https://experiolab.se/wp-content/uploads/2021/05/Varde-for-vem.pdf>

Nära vård – vad är det?

Nära vård är inte ett förbättringsprojekt eller traditionell organisationsförändring, och inte heller en ny vårdnivå. Nära vård är ett förändrat förhållningssätt och innebär perspektivskiften där vi inom kommun och region gör insatser tidigare, närmare och tillsammans. Perspektivskiftena i Nära vård behöver genomsyra det vi gör och beslut som tas inom varje organisation.

Omställningen till Nära vård innebär att skifta perspektiv.²

Från fokus på organisation till fokus på person och relation

"Ofta känner jag mig inte trygg när jag behöver vård. Man behöver ha en sådan otrolig kompetens om sin sjukdom som patient."

Ung person med diabetes

Nuläge: Idag utgår verksamheternas planering oftast från organisationens behov, perspektiv och antaganden, vilket gör att tjänsterna inte alltid är väl anpassade för personers behov. Det försvårar också för medarbetare att kunna utgå från människors perspektiv, helhet och situation.

Önskat läge: Lösningar formas utifrån människors helhet och väl definierade behov. Personer är trygga, delaktiga och informerade på ett sätt som passar och de upplever att det är enkelt att få hjälp och stöd från vård och omsorg.

² Sveriges Regioner och kommuner:
<https://skr.se/skr/halsasjukvard/utvecklingavverksamhet/naravard/omstallningtillnaravard.57446.html>

Från isolerade vård- och omsorgsinsatser till samordning utifrån personens fokus

Nuläge: Idag behöver personer som är i behov av vård, omsorg och stöd från olika håll ofta själva söka information och koordinera olika insatser. Det är energikrävande och svårt för människor själva eller för närstående att hålla i alla kontakter och samordna budskap från olika vårdgivare. Det gör att personer kan falla mellan stolarna och inte få den hjälp de behöver.

Önskat läge: Personer och/eller deras närstående får enkelt rätt information och är trygga med att olika insatser samordnas oavsett vem som utför dem. Gränser mellan de som utför tjänsterna märks inte av.

"Ibland sa läkaren att min dotter måste röra på sig mer medan psykologen sa att hon måste vara hemma och vila. Nu sitter alla på samma möte och vi kan prata om det tillsammans. Nu får jag vara mamma i stället för vårdgivare"

Mamma till tonåring som fått samordnat stöd

Från reaktiv till proaktiv och hälsofrämjande

"Det finns betydligt mer hjälp att få för att bli frisk än vad man kan få för att inte bli sjuk!"

Ur: Värde för vem?

Nuläge: Idag är fokus ofta på akuta insatser och att reparera det som redan gått snett. Tidiga, främjande och förebyggande insatser får stå tillbaka då verksamheter kämpar med att få ihop det dagliga. Det leder till lidande för personen, ökad ohälsa som skulle kunna undvikas och i slutändan ännu större vårdbehov.

Önskat läge: Vi arbetar för att människor ska kunna bibehålla och stärka sin hälsa och sina förmågor. Vi ger samordnade insatser i ett tidigt skede. Det kan

exempelvis handla om stärkt samarbete mellan många aktörer i samhället för att undvika att personer hamnar i ohälsa och att tidigare kunna fånga upp personer i riskgrupper.

Från invånare och patienter som passiva mottagare till aktiva medskapare

Nuläge: Idag är personen sällan involverad i planering av vård, stöd och omsorg. Personen är vanligtvis inte heller med i utveckling och utformningen av välfärdstjänster, eller i uppföljning.

Önskat läge: Personen är en självklar del i planeringen och genomförandet av insatser, men också lika självklar i utveckling av välfärdstjänster och beslut som fattas. På så sätt möter vi behov, anpassar tjänster och kan fokusera på de saker som gör skillnad.

"Han kollade av med mig att allt han skrivit stämde, och det gjorde det..."

Det vägde mellan olika instanser, och jag fick vara delaktig i valet."

Ur: Värde för vem?

Varför behövs en omställning?

Under de senaste decennierna har det gjorts stora framsteg inom den svenska välfärden. Idag lever befolkningen längre, mår bättre och många sjukdomar som för inte så länge sedan var dödliga kan vi nu bota och behandla. Ungefär varannan invånare i Sverige lever med en eller flera kroniska sjukdomar och allt fler kan trots sin sjukdom leva ett bra liv. Samtidigt ser vi en ökande psykisk ohälsa, inte minst bland barn och unga, där även problematisk skolfrånvaro är ett växande problem. Vi ser också att det

finns hälsoklyftor Västerbotten. Det finns till exempel skillnader mellan olika platser i länet och mellan olika grupper, exempelvis män och kvinnor samt mellan människor med olika socioekonomiska förutsättningar.

Ändrade förutsättningar kräver nya sätt att tänka.³

De framsteg som gjorts inom välfärdens olika områden har alltså bidragit till mycket positivt. Men samtidigt har framstegen också förändrat invånarnas behov och förväntningar och det har i sin tur skapat nya utmaningar för oss inom kommun och region. Till exempel finns ökade krav på tillgänglighet, bemötande och kontinuitet. Den demografiska utvecklingen innebär att allt färre ska ta hand om fler och det finns stora svårigheter att klara kompetensförsörjningen. Därför är det nödvändigt att tänka annorlunda och hitta nya arbetssätt som möter dagens och framtidens utmaningar – och där är Nära vård en viktig del.

I den nära vården behöver inte Monika besöka sin hälsocentral varannan vecka för att hon är orolig och behöver kontrollera sin hjärtsvikt, utan kan i stället själv mäta sina värden med hjälp av tekniska hjälpmedel. Värdena kontrolleras med automatik och om något avviker hör Monikas fasta vårdkontakt av sig. Amirs oro och bristande koncentration i skolan kan uppmärksammas tidigare och han får snabbt ett samordnat stöd som förebygger psykisk ohälsa och mer omfattande insatser.

Genom att skifta perspektiv kan vi lägga mer tid på det som verkligen gör skillnad för individen och lägga mindre tid på onödigt strul. Det skulle underlätta för verksamheter, öka möjligheterna till samarbete och skapa bättre arbetsmiljö för enskilda medarbetare.

³ Sveriges Regioner och kommuner:
<https://skr.se/skr/halsasjukvard/utvecklingavverksamhet/naravard/berattelserochstod/presente-ranaravard.62634.html>

Framtidsbild Nära vård 2030

En viktig framgångsfaktor i omställningen till Nära vård är samspelet mellan region och kommuner. För att möta utmaningarna som en sådan samverkan innebär har Region Västerbotten och länets 15 kommuner fattat beslut om en gemensam systemledning för Nära vård i Västerbotten och en gemensam framtidsbild, Framtidsbild Nära vård 2030. Den beskriver hur invånarna ska uppleva vården och omsorgen i länet och vilket fokus den gemensamma samverkan ska ha; trygghet, tillgänglighet och tillsammans. Framtidsbilden utgör en värdegrund som samverkan kan böttna i och anger också riktningen framåt mot 2030.

Trygghet

Jag känner mig trygg med att jag enkelt får hjälp och stöd när jag behöver och får förutsättningar att klara mig själv. Jag och alla parter samarbetar, vilket skapar kontinuitet och trygghet för mig. Jag fårett gott bemötande och upplever engagemang i det vi gör tillsammans.

Tillgänglighet

Jag vet vem jag ska kontakta, eller får hjälp att ta den kontakt som behövs. Jag blir inte hänvisad runt och jag kan välja mellan olika kontaktvägar beroende på vad som passar mig. Jag kan ha möten digitalt när det går och fysiskt när det krävs. För mig är vården en jämlik tjänst som är proaktiv och hälsofrämjande.

Tillsammans

Jag möts av människor som är intresserade av mig som person. Utifrån mina behov skapar vi tillsammans bra förutsättningar för min hälsa. Jag märker aldrig av gränserna mellan olika aktörer eftersom samverkan och kommunikation fungerar bra.

Framtidsbild Nära vård 2030 i Västerbotten.⁴

⁴ <https://www.regionvasterbotten.se/nara-varld/framtidsbilden-nara-varld-2030>

Hur ska vi ställa om till en Nära vård?

Två grundläggande byggstenar i omställningen till Nära vård är ett hälsofrämjande och personcentrerat förhållningssätt. För att skapa förutsättningar för detta behöver ledning och styrning peka ut riktningen och samverka för att utplåna gränser mellan huvudmän och verksamheter, gränser som ofta försvårar utveckling och innovation.

Personcentrerat förhållningssätt

Personcentrering är ett etiskt förhållningssätt som tar avstamp i att människor har rätt till inflytande över det som berör den egna personen, hälsan och i förlängningen det egna livet. Personcentrering innebär att utgå från den unika personens förmågor, behov och förutsättningar. Det handlar också om att ta tillvara personers och närståendes erfarenheter och kunskaper i det enskilda mötet men även i utformningen av välfärdstjänster. Personcentrering kan även vara ett medel för att uppnå andra värden som högre kvalitet eller effektivitet. En starkare ställning för individen är en del i att klara ekonomin.

Hälsa

Begreppet hälsa är brett och handlar inte bara om frånvaro av sjukdom, utan beskriver ett tillstånd av fysiskt, mentalt och socialt välbefinnande. Den tyske filosofen Gadamer skrev: "Hälsa är att i glädje vara upptagen av sina livsuppgifter". För exempelvis Sonja kan hälsa betyda att fast hon har diabetes och hjärtsvikt kan hon klara sig själv hemma och fortsätta ägna sig åt flugfiske med barnbarnet. Hon känner att livet i det stora hela fungerar och upplever livskvalitet. Förebyggande arbete handlar om att undvika att något händer som påverkar hälsan negativt, det vill säga kan leda till olyckor eller sjukdom. Hälsofrämjande arbete handlar om att stärka skyddsfaktorer som kan leda till bättre hälsa. Hälsan i befolkningen formas av många olika saker: individuella förhållanden som arv och levnadsvanor men också sådant som påverkas av politiska beslut till exempel livsvillkor som beror på samhällets organisation och resurser.

Primärvården är navet

Navet i omställningen till Nära vård är en primärvård där kommuner och region har gemensamt ansvar för utformningen och utvecklingen. En gemensam plan för primärvården gör det tydligt hur ansvar ska fördelas och hur mellanrummen mellan regionens och kommunens ansvarsområden ska byggas bort för att undvika att människor hamnar mellan stolarna. Genom en stark primärvård kan fler människor få sina behov tillgodosedda tidigare. Detta skapar förutsättningar för bättre hälsa och att resurser kan användas mer effektivt. Den nära vården börjar hos individen själv, utifrån individens förmågor till egenvård. Stöd ges sedan utifrån behov med en stark primärvård som bas och specialiserad diagnostik, behandling och vård när det behövs.

En människas helhet består av många delar och för att helheten ska fungera för individen behöver den gemensamma primärvården samspela med flera olika aktörer i ett gemensamt system. Det handlar exempelvis om kommunernas socialtjänst, sluten hälso- och sjukvård, skola/elevhälsa och civilsamhället. I ett system som samverkar med och runt individen kan människors behov mötas med lösningar som skapas över de traditionella gränserna.

Forskning och utveckling

Det sker utveckling inom många områden och ny kunskap kan hjälpa oss att finna lösningar på dagens och framtidens utmaningar. I omställningen till Nära vård finns ett stort behov av forskning och utbildning, delvis inom nya fält. Exempelvis sker alltmer av vården utanför sjukhusen, bland annat i människors hem. Inom detta område behöver forskning öka, och forskningen behöver i högre grad involvera de människor den rör. Samarbeten med lärosäten kring utbildning och verksamhetsförlagd utbildning (VFU) är en viktig del i framtidens kompetensförsörjning.

Strategier

För att skapa tydlighet i vad som krävs för att kunna ställa om till Nära vård finns det gemensamma strategier i denna färdplan. Det behövs en länsövergripande samordning, samtidigt måste det finnas utrymme att lokalt utveckla egna lösningar utifrån behov och förutsättningar.

Strategier i Färdplan Nära vård 2030.

Med hälsan i fokus

Vi måste i högre grad arbeta främjande och förebyggande för att ohälsa inte ska uppstå. Människor ska ges förutsättningar och stöd för att ta ansvar för sin egen hälsa och göra hälsosamma val. Vi måste prioritera ett hälsofrämjande perspektiv när vi planerar, utvecklar och genomför välfärdstjänster och det måste också efterfrågas i uppföljning. Verksamheter måste ges förutsättningar för att kunna arbeta hälsofrämjande och förebyggande samt för att möjliggöra tidiga, samordnade insatser.

Ledarskap som gör det möjligt

Medarbetarnas kraft och kompetens samt tillitsfulla relationer är viktiga förutsättningar för att lyckas med omställningen. Därför behövs ledare som vägleder, stöttar och möjliggör nytänkande och samarbete. Ledning och styrning på en övergripande nivå behöver peka ut riktningen framåt, göra prioriteringar som stödjer omställningen och följa upp processen. Ett modigt ledarskap på alla nivåer måste skapa förutsättningar för verksamheterna att utvecklas och ställa om mot en nära vård.

Tillsammans för invånaren

För att kunna uppnå sömlös och samordnad vård, omsorg och stöd utifrån individens fokus krävs det att olika huvudmän samverkar på flera nivåer. Det handlar både om regional och kommunal vård och omsorg, men även andra myndigheter och aktörer i

civilsamhället. Samverkan handlar om att ta ansvar för steget före och steget efter, och att personer inte ska känna av gränserna mellan olika aktörer. En god samverkan bygger på en kultur av tillit, förståelse och ömsesidig respekt. Genom att samverka kan vi också skapa förutsättningar för att resurser nyttjas på ett bättre sätt.

En attraktiv arbetsplats

Vi vill att fler ska välja yrken inom välfärden, och vi vill behålla de medarbetare som redan finns. Vi vill skapa goda förutsättningar för medarbetare att använda sin kompetens på bästa möjliga sätt och kunna utvecklas i yrket. Fler möjligheter till teamarbete, minskad strultid och att ha inflytande och vara delaktig i utvecklingen är faktorer som leder till en bättre arbetsmiljö. Att kunna lägga mer tid på det som verkligen gör skillnad för individen, tillsammans med individen, är något som kan öka attraktiviteten i välfärdsyrken.

Behoven i centrum för utvecklingen

Välfärdstjänster måste utformas på ett sätt som gör det möjligt med ett personcentrerat förhållningssätt. Det gör vi genom att sluta anta att vi vet vad personer vill ha och behöver, och i stället börjar fråga och samskapa tillsammans med invånarna och medarbetarna. Det gäller i allt från det enskilda mötet med personen till när vi skapar nya tjänster och lösningar. Genom att få insikt i invånarnas egentliga behov kan vi göra rätt från början.

Digitalisering som ett verktyg

Med teknik och digitala lösningar finns stora möjligheter till ökad tillgänglighet, flexibilitet och effektivitet, vilket kan vara stöd för individen i att behålla och främja hälsa och självständighet. Det kan även underlätta möjligheten att få kontakt och information på olika sätt, eller undvika onödiga resor som kan vara både påfrestande och dyra. Vi måste våga utnyttja och testa möjligheterna med nya lösningar som väl möter upp mot både personens, medarbetarnas och verksamheternas behov. Det kan skapa en bättre arbetsmiljö och frigöra resurser.

Prioriteringar som stödjer Nära vård

Om vi ska lyckas måste de ekonomiska ramarna spegla vad vi vill åstadkomma. Därför behöver det finnas både ekonomiska och verksamhetsmässiga prioriteringar som stödjer omställningen. Den resurssättning som görs behöver vara ändamålsenlig för den förflyttning vi vill se. Uppföljning av verksamhetens resultat behöver anpassas och hälsovinster beaktas i högre utsträckning.

Kommunikation – nyckeln till en lyckad förändringsresa

En lyckad förändring krävs kommunikation på flera håll och i flera olika kanaler. Vi behöver ge information tydligt, lättillgängligt och samstämigt till både invånare och medarbetare. Men för att väcka engagemang, bygga relationer och skapa förståelse för vart vi ska krävs inte enbart information utan även dialog. Genom att prata i förväg, under tiden och efter skapar vi förtroende och får invånare och medarbetare som vill bidra.

Västerbotten är en bra plats att bo, leva och verka i

Västerbotten ska vara en bra plats där människor vill bo, leva och verka. Oavsett var i länet en bor ska det finnas jämlik tillgång till välfärdstjänster och stöd för den egna hälsan. FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna inleds med att slå fast att alla människor är födda fria och lika i värdighet och rättigheter. Ansvaret för att respektera, skydda, uppfylla och främja de mänskliga rättigheterna ligger på flera nivåer i Sverige. Rätten till exempelvis hälsa, bostad, utbildning, arbete, delaktighet och inflytande konkretiseras i mötet mellan kommuner, regioner och invånare. Sedan den 1 januari 2020 är FN:s konvention om barns rättigheter lag i Sverige. Barnkonventionen fastställer att alla barn är lika mycket värda och har samma rättigheter. Varje barn i Västerbotten, oavsett bakgrund, ska behandlas med respekt och har rätt att vara delaktiga i beslut som rör barnet och dess liv. I Agenda 2030 har FN antagit 17 globala utvecklingsmål, varav ett är att säkerställa god och jämlik hälsa. Där betonas att en förbättrad folkhälsa och minskade skillnader är avgörande för att klara de demografiska utmaningarna, där fler behöver välfärdstjänster samtidigt som den arbetsföra befolkningen och därmed skatteintäkterna minskar. För att Västerbotten ska vara en attraktiv plats, där människor vill stanna kvar och dit människor vill flytta, behöver vi klara av välfärdens utmaningar, nu och i framtiden. Omställningen till Nära vård är en del av lösningen.

Ett samarbete mellan

